

Pieksämäen kaupungin lausunto Etelä-Savon hyvinvointialueen palvelustrategia- ja tuotantosuunnitelmaluonnoksista

Palvelustrategia

Etelä-Savon hyvinvointialueen palvelustrategiassa on kuvattu kattavasti palvelujen nykytila, sosiaali- ja terveydenhuollon sekä pelastuspalvelujen järjestämistä koskeva lainsäädäntö ja valtakunnalliset tavoitteet sekä kehitystrendit. Alueen vahvuudet ja haasteet on tunnistettu. Eloisan strategiset arvot, visio ja tavoitteet on määritelty osallistavan strategiaproessin tuloksena.

Strategian mukaan palvelujen järjestämistavat on jaoteltu digitaalisiin ja etäpalveluihin, liikkuviin ja jalkautuviin palveluihin, kiinteisiin lähipalvelupisteisiin, maakunnan lähipalveluihin, alueellisiin ja keskitettyihin palveluihin. Strategiasta ei käy ilmi, mitä palveluja edellä kuvattuihin järjestämistapoihin kuuluu tai mitä palveluja voidaan tehostaa nykyisiä palvelutapoja muuttamalla. Eri palvelukokonaisuuksien tuotantosuunnitelmissa on tehostamistoimina nostettu esille liikkuvat ja sähköiset etäpalvelut.

Ajasta ja paikasta riippumattomat sähköiset palvelut ovat vahvistuva trendi. Nuoret ja keski-ikäiset tarvitsevat jo nyt digipalveluita ja tähän tarpeeseen on vastattava. Helppokäyttöiset digipalvelut madaltavat nuorten kynnystä hakeutua palveluihin. Kun reaaliaikaisilla digitaalisilla palveluilla tuetaan ja täydennetään fyysisiä, kasvokkain tapahtuvia palvelumuotoja, mahdollistetaan ympärivuorokautinen palvelun pariin pääsy ilman että yhteispäivystykset ruuhkautuvat. Henkilöstöresurssin käyttö tehostuu ja vapauttaa työaikaä käytettäväksi fyysisiin, kasvokkain tapahtuviin palveluihin niille, jotka sitä tarvitsevat.

Erilaiset ikä- ja asiakasryhmät tarvitsevat eri tavoin toteutettuja palveluja. Lähipalveluiden merkitys korostuu etenkin vanhempien sukupolvien osalta, ja siksi niitä tulee edelleenkin tuottaa niitä tarvitseville henkilöille. Asukkaiden ja asiakkaiden yhdenvertaisuus ja tarpeet tulee huomioida palveluiden verkostoa tarkasteltaessa. Lähipalvelut voidaan tuottaa sote-asemien, sote-pisteiden, kotiin vietävien palveluiden, liikkuvien palveluiden, hybridi- tai sähköisten etäpalveluiden muodossa. Digitaalisten sosiaali- ja terveystieteiden palveluiden osalta hyvinvointialueen tulee tarjota riittävä ja saavutettava digituki asukkaille. Julkisella on oltava vastuu digituesta silloin, kun palvelujen käyttö edellyttää digiosaamista.

Strategiassa on maininta monituottajamallista ja tuotantosuunnitelmista käy ilmi tarve hankkia osa palveluista ostopalveluna tai yhteistyössä yksityisen palveluntuottajan tai toisen hyvinvointialueen kanssa. Strategiatasolla tulisi olla määriteltyä, mitkä palvelut nähdään ydintehtäviksi ja jotka tulee säilyttää omana toimintana, ja toisaalta missä palveluissa voidaan hyödyntää ostopalveluja yksityiseltä, julkiselta tai kolmannelta sektorilta.

Hyvinvointialue käyttää jo nyt laajasti ostopalveluita mm. asumispalveluissa. Paikallisten palveluiden varmistamiseksi ja aluetalouden vahvistamiseksi on tärkeää, että julkisissa hankinnoissa huomioidaan myös pienempien ja paikallisten palveluntuottajien mahdollisuus osallistua kilpailutuksiin. Hyvinvointialuetasoisia hankintoja tulee tarvittaessa hajauttaa pienemmiksi kokonaisuuksiksi, jotta niihin on mahdollisuus osallistua myös pienempien palveluntuottajien. Lisäksi on varmistettava, että kaikkiin kilpailutuksiin on mahdollisuus osallistua myös useamman palveluntuottajan yhteisenä ryhmittymänä.

Eloisan palvelustrategian mukaan Etelä-Savon hyvinvointialueen omistamien tilojen huoneala on toiseksi korkein, ja hyvinvointialue omistaa eniten tiloja muihin hyvinvointialueisiin verrattuna. Vuokrattujen tilojen määrä on vastaava kuin Itä-Suomen YTA-alueen muilla hyvinvointialueilla. Omistettujen tilojen määrä on 50 % kaikista hyvinvointialueen tiloista, kunnilta vuokrattujen tilojen osuus on 35 % ja muilta kuin kunnilta vuokrattujen tilojen osuus 15 %. Etelä-Savon hyvinvointialueella on tällä hetkellä maan keskiarvoon verrattuna 47 % enemmän tiloja asukasta kohden. Tilojen osalta strategiseksi tavoitteeksi on asetettu maan kes-

kiarvon saavuttaminen tilojen omistuksessa suhteessa asukasmäärään. Tavoitteeksi on myös asetettu kunnilta vuokrattujen tilojen vuokratason alentaminen. Strategiset tavoitteen realistisuutta tulee tarkoin harjoittaa, kun otetaan huomioon hyvinvointialueen palvelurakenne (kaksi keskussairaala), ikääntyneen väestön aiheuttama palvelutarve sekä valtakunnallisesti merkittävä vammaispalveluyksikkö, joka myy merkittävän osan palveluista muille hyvinvointialueille. Kuntien vuokraamien tilojen vuokrien laskeminen on kyseenalaista kohonneiden ylläpito- ja pääomakustannusten vuoksi.

Palvelujen tuotantosuunnitelma

Eloisan saaman valtion rahoituksen ja palvelutuotannon kustannusten välinen sopeutustarve on arvioitu olevan 30 – 40 milj. euroa. Talouden tasapainoa tavoitellaan kolmen vuoden sopeutusohjelmalla.

Ehdotettu sopeutusohjelma perustuu asiakkaiden palvelutarpeeseen, ja sopeutustoimet on ensisijaisesti kohdennettu niihin palvelukokonaisuuksiin, joiden kustannukset ylittävät THL:n laskennalliset tarvevakioituidet keskimääräiset kustannukset. Lähtökohtaisesti sopeutusohjelman perusteita voidaan pitää oikeana.

Sopeutustoimenpiteet on esitetty palvelujen tuotantosuunnitelmaluonnoksessa jaoteltuna palvelukokonaisuuksittain vuosille 2023-2025. Toimenpiteiden talousvaikutusten lisäksi arvioitu kunkin toimenpiteen vaikutuksia ihmisiin, henkilöstöön, yrityksiin, varautumiseen/valmiussuunnitteluun, ympäristöön ja maaseutuun.

Yksittäisten toimenpiteiden vaikutuksia on arvioitu laajasti, sen sijaan kaikkien toimenpiteiden yhteisvaikutusten arviointi on jäänyt vähälle huomiolle. Esimerkkinä mainittakoon toimenpide, jolla suunnitellaan Pieksämäen kiirevastaanoton iltojen ja viikonloppujen toiminnan supistamista. Säästöksi vuonna 2024 on merkitty 30 000 euroa (yhden hoitajan vuosityön vähentyminen). Toimenpiteen toteuttamiseksi on mainittu se, että ensihoito voidaan turvata. Riskiksi on nähty kustannusten siirtyminen toiselle palvelualueelle. Samanaikaisesti ensihoitopalveluissa on vuonna 2024 esitetty 750 000 euron säästö, joka saavutetaan koko alueella joko vähentämällä yksi 24h yksikkö tai yksi 12h yksikkö ja kenttäjohtoyksikkö. Pieksämäellä erikoissairaanhoidon palvelut lopetettiin vuonna 2015 ja hiljaisen ajan päivystys jo sitä aiemmin. Matka Mikkelin yhteispäivystykseen on Pieksämäen keskustan alueelta 80 km, ja ensihoidon yksiköiden määrä lieenee niukka jo nykyisellään. Valittujen toimenpiteiden yhteisvaikutukset on selvitettävä ennen niiden toteuttamista, jotta palvelujen saatavuus voidaan turvata ja vältetään kustannusten siirtyminen toiselle palvelualueelle.

Taloudellisesti merkittävin yksittäinen sopeutustoimi on sairaalapalveluissa tavoiteltu tehokkuuden parantaminen. Nykyisillä resursseilla tavoitellaan nykyistä parempaa terveyshyötyä asukkaille. Yhtenä mahdollisuutena on mainittu toimintojen järjestäminen osittain yhteistyössä yksityisen palveluntuottajan kanssa. Säästöjen lisäksi haetaan myös lisätuloja mm. myymällä leikkauksia muille hyvinvointialueille leikkausjonojen purkamiseksi yhteistyömallilla. Sairaaloiminnan kehittämisellä kumppanin kanssa sisältäen myös myynnin kasvun on arvioitu saavutettavan 6 milj. euron talouden sopeutus vuonna 2024 ja 4 milj. euron sopeutus vuonna 2025. Yhteensä 10 miljoonan euron sopeutustavoite on kannatettava sairaalapalveluissa, jossa hyvinvointialueella on erityissairaanhoidon kapasiteettia runsaasti ja THL:n tarvevakioituun tarpeeseen nähden myös suuri sopeutusmahdollisuus. Tavoitteen realistisuutta ei voi esitettyjen yleisen tason mainintojen perusteella arvioida. Lähi- ja perustason palvelujen saatavuus ja laatu ei saa vaarantua, mikäli sairaalapalvelujen sopeutustavoite jää saavuttamatta joko kokonaan tai osittain. Sosiaali- ja terveydenhuollon valtakunnallisissa tavoitteissa vuosille 2023 – 2026 on korostettu perustason palvelujen vahvistamista ja integraation lisäämistä.

Lopuksi

Hyvin toimivat, laadukkaat ja saavutettavat sote- ja pelastuspalvelut ovat tärkeä osa kuntien pito- ja veto-voimaa, minkä vuoksi on tärkeää luoda yhdenmukaiset ja vakiintuneet yhteydenpitotavat hyvinvointialueen ja kuntien kesken.

Etelä-Savon hyvinvointialueen palveluverkkoa ja palvelumuotoja uudistettaessa on huomioitava eri palvelualueiden välinen integraatio ja koordinaatio. Uudistukset eivät saa johtaa palvelukapeikkoihin, eriarvoiseen palvelujen saatavuuteen, osaoptimointiin ja kustannusten siirtymiseen toiselle palvelualueelle.

Merkittävää on myös palvelujen yhteensovittaminen ja rajapintatarkastelu kuntien ja kolmannen sektorin tuottamiin palveluihin sekä tulevien TE-alueiden kanssa, joissa palvellaan samoja asiakasryhmiä.

Asukkaat ja asiakkaat on tärkeä ottaa eri keinoin mukaan palvelujen kehittämiseen niin, että myös digitaalisten kanavien ulkopuolella olevilla on mahdollisuus antaa palautetta ja osallistua palvelujen arviointiin.

Henkilöstön saatavuusongelmat vaivaavat hyvinvointialueita valtakunnallisesti. Etelä-Savon hyvinvointialueen väestön palvelujen turvaamiseksi on tärkeää huolehtia Eloissan myönteisestä työnantajakuvasta, henkilöstön hyvinvoinnista ja moniosaamisen kehittämisestä.

Pieksämäen kaupunginhallitus